

نگاه وبتربني به برنامه‌هاي معارفي

با توجه به نیاز جامعه کنونی ایران در ارتقای سطح معرفتی و اخلاقی، پرداختن به این موضوع (احیا و زنده نگه داشتن مفاهیم دینی و ارزش‌های اخلاقی) بسیار حائز اهمیت است...

جام جم آنلاین: با توجه به نیاز جامعه کنونی ایران در ارتقای سطح معرفتی و اخلاقی، پرداختن به این موضوع (احیا و زنده نگه داشتن مفاهیم دینی و ارزش‌های اخلاقی) بسیار حائز اهمیت است؛ بنابراین در این راستا با مطالعه در حوزه رسانه می‌توان به این نتیجه رسید که برای ارتقای سطح دینی و معرفتی جامعه باید به نحو مطلوب از تصویر استفاده کرد.

تصویر یکی از ابزارهای قدرتمند و تاثیرگذار در جهان امروز است؛ البته برای تولید یک کار معارفی تصویری جذاب هم باید از ساختارهای متنوع در جهت تبیین و ارائه مفاهیم دینی بهره برد تا از این طریق بتوان مخاطبان بیشتری را جذب چنین برنامه‌هایی کرد.

بنابراین برنامه‌سازان معارفی باید تلاش کنند از ساختارهای متنوع در این گونه آثار بهره ببرند، چرا که گاهی شاهد رویه ثابت در ساخت برنامه‌های معارفی هستیم و برنامه‌های معارفی تلویزیونی به سمت پرسش و پاسخ صرف رفته و کمتر از جذابیت‌های تصویری در آنها استفاده می‌شود. به همین دلیل به سراغ مدیر گروه معارف، چند تهیه‌کننده و مجری رفتیم و این سوال را از آنها پرسیده‌ایم که چگونه می‌توان یک برنامه معارفی خلاقانه برای تلویزیون تولید کرد؟

عدم مشارکت جوانان در برنامه‌هاي معارفي

ابوالفضل صالحی، تهیه‌کننده برنامه پرسش و پاسخ دینی در پاسخ به این سوال که چرا استفاده از جذابیت‌های تصویری در برنامه‌های معارفی تلویزیونی کم است و این برنامه‌ها معمولاً شبیه برنامه‌های رادیویی هستند به [#171جام‌جم&raquo](#) گفت: این مساله دلایل مختلف دارد. ابتدا متن اهمیت دارد. ما باید محتوای مناسب داشته باشیم تا بعد به ساختار فکر کنیم؛ البته می‌توان از قالب‌هایی مثل انیمیشن یا نمایش هم در این کارها استفاده کرد، اما قبول کنید چنین قالب‌هایی گران است و نیازمند هزینه‌های بالاست. از سوی دیگر باید محتوای مناسبی هم برای چنین قالب‌هایی تامین کرد. در مجموع چنین تولیداتی زمانبر است و هزینه بالا می‌طلبد.

این تهیه‌کننده در ادامه افزود: گاهی گنجاندن برخی بخش‌ها در برنامه‌های معارفی جواب نمی‌دهد. به عنوان مثال گزارش‌های مردمی در برنامه ما خیلی جذابیت نداشت به همین دلیل بعد از مدتی آن را حذف کردیم.

وی با اشاره به نقش دانشکده صدا و سیماي قم برای رفع چنین مشکلی در برنامه‌های معارفی گفت: معتقدم دانشکده صدا و سیماي قم می‌تواند در این باره نقش موثری داشته باشد. باید از فارغ‌التحصیلان خوب این دانشکده استفاده کرد. یکی از مشکلات به عدم توانمندی و اشراف تهیه‌کنندگان به موضوع‌های معارفی برمی‌گردد. تا زمانی که برنامه‌ساز خودش آگاهی نداشته باشد، نمی‌تواند مباحث معارفی را به شکل جذاب به بیننده ارائه کند.

صالحی گفت: معتقدم در برنامه‌های پرسش و پاسخ دینی باید از مشارکت مخاطب هم استفاده کنیم؛ یعنی آنها هم در استودیو حضور داشته باشند و شبهات‌شان را در زمینه مباحث معارفی مطرح کنند. عدم مشارکت جوانان در برنامه‌های معارفی احساس می‌شود و جای آنها در چنین برنامه‌هایی خالی است.

این تهیه‌کننده با اشاره به مخاطبان خارج از کشور افزود: آنها بیشتر در تیررس دشمنان هستند؛ بنابراین ما باید برنامه‌های معارفی متنوعی برای آنها تولید کنیم. من پیشنهاد می‌کنم نقش دانشکده صدا و سیماي قم برای شناسایی کارشناسان و تهیه‌کنندگان نخبه پررنگ‌تر شود؛ البته باید کارشناسانی را شناسایی کنیم که بیان رسانه‌ای خوبی هم داشته باشند.

نیازمند فرم‌هاي خلاقانه هستیم

عبدالله رضایی، مدیر گروه معارف شبکه الکوثر درباره نبود ساختارهای متنوع در برنامه‌های معارفی به [#171جام‌جم&raquo](#) گفت: گاهی نگاه نکته‌سنج و تیزبین باعث می‌شود تهیه‌کنندگان در نوع انتخاب فرم برای بیان محتوا دچار مشکل شوند.

مدیر گروه معارف شبکه الکوثر در ادامه افزود: خداوند در قرآن از کلمه استفاده کرده است؛ بنابراین کلمه اهمیت ویژه‌ای در بیان اهداف دارد، اما در کارهای تصویری متاسفانه در روند شتابان تبدیل کلام به تصویر نتوانسته‌ایم عمق کلام را به زبان تصویری بیان کنیم. حقایق زندگی و راه‌های رسیدن به سعادت را باید با فرم‌های مختلف ارائه کرد، بنابراین افرادی که وارد مسائل معارفی و تولید برنامه می‌شوند باید نگاه تیزبینانه‌ای داشته باشند و از خلاقیت برای بیان این مفاهیم استفاده کنند.

وی با اشاره به این‌که گاهی مناسبتی نگاه کردن به دین به مشکلاتی منجر می‌شود، گفت: باید همیشه زمان‌های مناسب را در جدول پخش به برنامه‌های معارفی اختصاص داد؛ اما در عمل گاهی شاهد هستیم نگاه مناسبتی به مباحث معارفی می‌شود. باید برای پرداخت به مفاهیم دین از فرم‌های جدید بهره برد. برنامه‌های معارفی نباید صرفاً مناسبتی باشد و فقط در ولادت و شهادت ائمه شاهد چنین برنامه‌هایی باشیم.

هاشم‌زاده: دلیل این‌که گاهی شاهد یکنواختی در برنامه‌های معارفی هستیم به این خاطر است که مدل‌های مختلف گفت‌وگو را در این برنامه‌ها تجربه نمی‌کنیم و سهم مخاطب را در برنامه‌های معارفی فقط به نشست‌های تلویزیونی قرار داده‌ایم. در حالی که باید سهم بیشتری برای مخاطبان در نظر بگیریم رضایی عنوان کرد: پرداخت صحیح به مباحث معارفی بازگوکننده سبک زندگی دینی است. باید با ظرافت به مباحث دینی بپردازیم. کم بودن گفتمان در برنامه‌سازی و عدم پژوهش‌های دینی باعث شده ناخواسته جلوی خلاقیت و ارائه محتوای اصیل در حوزه برنامه‌های معارفی گرفته شود. از طرفی آشنا نبودن برخی مدیران به مباحث عمیق دینی و عدم تربیت کادر تولید در این حوزه منجر به نگاه ویتربینی به برنامه‌های معارفی شده است.

وی گفت: این مساله منجر به دامن زدن به قشری‌گرایی به دین به عنوان بخشی از زندگی شده که غرب و سکولاریسم این نگاه را بعد از رنسانس به عنوان نگاه غالب ارائه کرده است. این خطری است که ناخودآگاه ما نیز دچار آن شده‌ایم.

مدیر گروه معارف شبکه الکوثر اشاره کرد: ساختار نامناسب، سنت‌گرایی در خطاب دینی و عدم تبیین یک گفتمان رسانه‌ای در ارائه دین باعث شده برنامه‌های دینی به برنامه‌های آنتن‌پرکن تبدیل شود. استفاده از عناصر صداقت در ارائه مطالب، گزیده‌گویی، اجماع در حوزه محتوا، الگوبری از طبیعت و جلوگیری از تکرار شونده در فرم‌های تلویزیونی و امثال این می‌تواند دستمایه تولیدکنندگان برنامه‌های دینی تلویزیونی باشد.

رضایی در ادامه افزود: تقویت مراکز تربیت دانش‌آموختگان همچون دانشکده صدا و سیما، نگاه کاربردی‌تر به پژوهش‌های مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، مرکز تحقیقات صدا و سیما و تعامل با حوزه علمی جزو راهکارهایی است که می‌توان استفاده کرد.

قالب مستند بهترین ابزار

سیدمحمدحسین هاشمی، تهیه‌کننده مستند «#171؛ سفیران هدایت»؛ در پاسخ به این پرسش که چرا گاهی برنامه‌های معارفی تلویزیونی ساختار رادیویی پیدا می‌کند به «#171؛ جام‌جم»؛ گفت: استفاده مستقیم از کارشناسان مذهبی باعث چنین مساله‌ای شده است. معتقدم یکی از ابزارهای مناسب برای رهایی از ساختارهای یکنواخت برنامه‌های معارفی بهره بردن از قالب مستند است. می‌توان مستندهای جذاب تولید کرد که مورد توجه مردم قرار بگیرد.

وی در ادامه افزود: ما به عنوان برنامه‌ساز وظیفه داریم طرح‌های مختلف برای تولید برنامه‌های معارفی داشته باشیم به گونه‌ای که مخاطب احساس کند برنامه از جنس زندگی است و برایش قابل لمس است.

این تهیه‌کننده در پاسخ به این سوال که چرا تهیه‌کنندگان برنامه‌های معارفی کمتر به سمت تولید برنامه‌هایی با ساختار و قالب نو می‌روند، توضیح داد: به هر حال برخی کمتر حاضر می‌شوند شرایط دشوار را برای تولید یک کار خوب تحمل کنند. به همین دلیل اکثر برنامه‌ها در استودیو و در یک دکور محدود تولید می‌شود.

در یک برنامه ترکیبی - معارفی می‌توان از آیتم‌های متنوع بهره برد تا برای مخاطبان جذابیت لازم را داشته باشد. ما برای تولید برنامه‌های معارفی تلاش می‌کنیم به استان‌های مختلف برویم تا برنامه‌ای تولید کنیم که مورد استفاده همه مردم ایران باشد.

هاشمی با اشاره به این‌که برنامه‌سازان معارفی باید از مشارکت مردم در برنامه استفاده کنند، گفت: یکی دیگر از راهکارها در این زمینه درگیر کردن مردم در برنامه است. به عنوان مثال با قرار دادن مسابقه یا گزارش می‌توانیم مردم را در برنامه‌های معارفی سهیم کنیم. همچنین برنامه‌سازان می‌توانند از پژوهش‌های مرکز پژوهش صدا و سیما استفاده کنند تا برنامه‌ای با محتوای غنی تولید کنند.

سیدکمال هاشم‌زاده، مجری برنامه‌های معارفی در پاسخ به این سوال که چرا در برنامه‌های معارفی کمتر شاهد استفاده از ساختارهای متنوع هستیم به #171؛ جام‌جم&#171 گفت: من با صحبت شما موافق هستم، اما ما در برنامه در #171؛ آستان خورشید&#171؛ در ایام محرم به کربلا رفتیم و گزارش‌های مستند و مردمی برای پخش در برنامه تهیه کردیم. در واقع گزارش‌های برنامه را به یک مکان محدود نکردیم.

وی در ادامه افزود: معتقدم کارشناسان مذهبی اعم از روحانیون و پژوهشگران معلمان فرهنگی و معارفی جامعه هستند. دلیل این‌که گاهی شاهد یکنواختی در برنامه‌های معارفی هستیم به این خاطر است که مدل‌های مختلف گفت‌وگو را در این برنامه‌ها تجربه نمی‌کنیم و سهم مخاطب را در برنامه‌های معارفی فقط به نشستن پای تلویزیون قرار داده‌ایم. در حالی که باید سهم بیشتری برای مخاطبان در نظر بگیریم.

هاشم‌زاده با اشاره به مخاطبان برنامه‌های دینی تلویزیون گفت: ما می‌توانیم فقط برنامه را به استودیو محدود نکنیم. مسلماً قالب به محتوا کمک می‌کند تا برنامه مورد استفاده مردم قرار بگیرد. از سوی دیگر پرسش و پاسخ در برنامه‌های معارفی با حضور مردم را می‌توان متناسب با مأموریت هر شبکه تولید کرد.

وی عنوان کرد: به عنوان مثال برای برنامه‌های معارفی شبکه چهار می‌توان از دانشگاه استفاده کرد و برای شبکه قرآن از حوزه علمیه بهره برد. معتقدم این کار در همه شبکه‌ها شدنی است. باید قبول کرد استودیو حتی اگر بهترین دکور را داشته باشد، اما تا زمانی که سهمی برای مخاطب در نظر نگیریم خیلی نمی‌توانیم به نتیجه امیدوار باشیم.

این مجری درباره این‌که چرا از کارشناسان یکنواخت در برنامه‌های مذهبی استفاده می‌شود، توضیح داد: این مساله را قبول دارم؛ اما در سال‌های اخیر بویژه از دو سال قبل کارشناسان مختلف وارد برنامه شده‌اند، اما باز هم جا داریم که از کارشناسان مختلف استفاده کنیم. یکی از مشکلاتی که در این راه وجود دارد این است که برخی کارشناسان با وجود این‌که اطلاعات خوبی دارند، اما زبان رسانه را نمی‌شناسند، ولی این مساله هم قابل حل است و می‌توان دوره‌های آموزشی لازم را برای آنها گذشت.

هاشم‌زاده در ادامه گفت: معتقدم می‌توان با هماهنگی با مدیر گروه و شبکه از حضور کارشناسان مذهبی استفاده کرد. تعداد کارشناسان نخبه کم نیست و می‌توانیم از آنها استفاده کنیم؛ البته باید از کارشناسانی بهره برد که فارغ از جریان‌های سیاسی هستند. اگر مدیران دست برنامه‌سازان را باز بگذارند و میدان بیشتری در اختیار آنها قرار بدهند، مسلماً می‌توان به نتایج مفیدی دست پید کرد.

وی اشاره کرد: من اعتقاد به چند صدایی و رنگ‌آمیزی مناسب در برنامه‌های معارفی دارم. معتقدم اگر سهم بیشتری برای مخاطبان در نظر بگیریم و از ساختارهای متنوع بهره ببریم، حتماً برنامه‌های معارفی با استقبال زیادی روبه‌رو می‌شود.

فاطمه عودباشی / گروه رادیو و تلویزیون